

ПРАВНИ ОКВИР ПРИМЈЕНЕ ВЈЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ
(ПОМОЋНИХ ТЕХНОЛОГИЈА) У РЈЕШАВАЊУ
ПРАВНИХ СПОРОВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

THE LEGAL FRAMEWORK OF THE APPLICATION OF ARTIFICIAL
INTELLIGENCE (ASSISTIVE TECHNOLOGIES) IN THE RESOLUTION
OF LEGAL DISPUTES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Издавач:
Правни факултет Универзитета у Бањој Луци
Булевар војводе Степе Степановића 77 Бања Лука
телефон: +387(51)339-002
имејл: info@pf.unibl.org
веб: <https://pf.unibl.org/>

Главни и одговорни уредник:
Проф. др Зоран Васиљевић

Уредник:
Проф. др Игор Милинковић

Лектор:
Драгана Брковић

Штампа:
Графид д.о.о. Бања Лука

За штампариију:
Бранислав Иванковић

Тираж: 300

Publisher:
Faculty of Law, University of Banja Luka
Bulevar Vojvoda Stepa Stepanović 77 Banja Luka
phone: +387(51)339-002
email: info@pf.unibl.org
web: <https://pf.unibl.org/>

Editor in chief:
Prof. Dr. Zoran Vasiljević

Editor:
Prof. Dr. Igor Milinković

Proofreader:
Dragana Brković

Printing:
Grafid d.o.o. Banja Luka

For the Printing House:
Branislav Ivanković

Edition: 300 copies

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF LAW

**ПРАВНИ ОКВИР ПРИМЈЕНЕ ВЈЕШТАЧКЕ
ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ (ПОМОЋНИХ
ТЕХНОЛОГИЈА) У РЈЕШАВАЊУ ПРАВНИХ
СПОРОВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ**

**THE LEGAL FRAMEWORK OF THE APPLICATION
OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE (ASSISTIVE
TECHNOLOGIES) IN THE RESOLUTION OF LEGAL
DISPUTES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA**

Бања Лука, 2025 - Бања Лука, 2025

CONTENTS / САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	1
PREFACE	3
Проф. др Игор Милинковић	
ПРАВО И ВЈЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА: ЕТИЧКИ И РЕГУЛАТОРНИ ИЗАЗОВИ	5
Игор Поповић, МА	
МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ О ВЈЕШТАЧКОЈ ИНТЕЛИГЕНЦИЈИ И РЈЕШАВАЊУ СПОРОВА	16
Софија Николић Попадић	
ТРАНСФОРМАЦИЈА ПРАВНИХ ПРОФЕСИЈА ПОД УТИЦАЈЕМ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ: АНАЛИЗА САВРЕМЕНИХ ТОКОВА И ИЗАЗОВА	31
Проф. др Милијана Буха	
ЗНАЧАЈ ВЈЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ, ОДНОСНО БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ	55
Др Стојана Петровић	
ПРАВНИ ОКВИР УПОТРЕБЕ ВЈЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У РЈЕШАВАЊУ ГРАЂАНСКИХ СПОРОВА ПРЕД СУДОВИМА У ЕНТИТЕТИМА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	68
Проф. др Бојан Влашки	
Марко Ромић, МА	
ПРИМЈЕНА ВЈЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У УПРАВНИМ ПРОЦЕДУРАМА	77
Дејан Пилиповић, ма	
ВЈЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И АЛТЕРНАТИВНО РЈЕШАВАЊЕ СПОРОВА	86
Ранко Совиљ	
ПРАВНИ ИЗАЗОВИ И РЕГУЛАТОРНИ ПРИСТУПИ У ПРИМЕНИ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ НА ТРЖИШТИМА КАПИТАЛА	95
Игор Мирјанић, МА	
ПРИМЈЕНА ВЈЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У ПОРЕСКОМ ПРАВУ	117
ЗАКЉУЧЦИ	133

ТРАНСФОРМАЦИЈА ПРАВНИХ ПРОФЕСИЈА ПОД УТИЦАЈЕМ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ: АНАЛИЗА САВРЕМЕНИХ ТОКОВА И ИЗАЗОВА

1. УВОД

Дигитализација и примена вештачке интелигенције значајно су утицале на трансформацију различитих сектора¹, укључујући и правну професију. Иако технолошки развој није нов феномен², у оквиру правних професија последњих година запажа се квалитативно другачији утицај савремених дигиталних технологија, при чему вештачка интелигенција заузима посебно место. За разлику од ранијих фаза аутоматизације, које су се углавном ограничавале на управљање текстуалним документима и претраживање база података, савремени системи вештачке интелигенције поседују капацитете за учење, закључивање и генерисање предлога решења.³ Ове напредне функције значајно мењају начин пружања правних услуга и редефинишу традиционалне моделе рада правника.

Промене су све присутније и у правној пракси у Србији и Босни и Херцеговини где се јављају примери коришћења вештачке интелигенције у адвокатским канцеларијама, судовима и државним органима. Иако таква пракса још увек није у потпуности институционализована, њен развој отвара важна питања у вези са поузданошћу, одговорношћу, заштитом података и потребом за регулаторним оквиром који би пратио

1 Sofija Nikolić Popadić and Marta Sjeničić, "The use of artificial intelligence in healthcare and medicine - legal aspects," *Journal of ethics and legal technologies* 6, no. 12/2024 (2024): 21–39, <https://doi.org/10.14658/pupj-JELT-2024-2-3>; Sofija Nikolić Popadić, "Introducing telemedicine – legal and other challenges," in International Scientific Conference "Challenges and Perspectives of the Development of Legal Systems in the XXI Century" (University of Banja Luka, 2022); Sofija Nikolić-Popadić, "Digitalization of healthcare services: the case of Germany," *Glasnik Advokatske komore Vojvodine* 92, no. 1 (2020): 88–93, <https://doi.org/10.5937/gakv92-25688>.

2 Stuart J. Russell and Peter Norvig, *Artificial intelligence a modern approach*, Third Edition (Prentice Hall, 2010), 16-28.

3 Yongjun Xu, et al. «Artificial intelligence: A powerful paradigm for scientific research.» *The Innovation* 2.4 (2021).

технолошке иновације. У овом раду ћемо анализирати актуелне трендове употребе вештачке интелигенције од стране правника и изазове са којима се сусрећу. Пажња ће бити посвећена и анализи упоредно-правне судске праксе у погледу примене ChatGPT-a од стране адвоката. Посебан фокус ће бити на идентификацији недостајећег регулаторног оквира у погледу употребе вештачке интелигенције од стране правника у Србији и Босни и Херцеговини. Део рада ће бити посвећен анализи Смерница за употребу система вештачке интелигенције од стране адвоката које је донела Међународна унија адвоката, а које су усвојене од стране Управног одбора Адвокатске коморе Србије у децембру 2024. године. Биће анализирани и Смернице о томе како адвокати треба да искористе могућности које нуде велики језички модели и генеративна вештачка интелигенција које је донела Европска федерација адвокатских комора 2023. Имајући у виду значајну улогу адвоката у правним споровима, наведене смернице могу представљати важан инструмент у обликовању њихове професионалне праксе у контексту примене вештачке интелигенције, о чему ће бити више речи на наредим страницама.

2. АКТУЕЛНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ УПОТРЕБЕ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У ПРАВНОЈ ПРОФЕСИЈИ

У савременом добу убрзаних технолошких промена, вештачка интелигенција постаје незаобилазан фактор трансформације правне професије. Правници све чешће примењују различите алате засноване на вештачкој интелигенцији у својој професионалној пракси. Резултати истраживања указују на могућност њихове категоризације у неколико група. Постоје алати за помоћ у писању докумената који поред граматичких и техничких корекција врше и проверу „да ли су правни цитати правилно формиран и да ли се у потпуности односе на предвиђене случајеве“.⁴ Додатну помоћ у овој области представљају алати за састављање докумената који имају за циљ да помогну корисницима да аутоматизују процес, што правницима најчешће користи за припрему уговора, поднесака и других докумената. Последњу подкатегорију у погледу алата за писање и обликовање текста чине алати који омогућују генерисања тек-

4 Peter Homoki, "Guide on the use of artificial intelligence-based tools by lawyers and law firms in the EU," Council of Bars and Law Societies of Europe, European Lawyers Foundation, 2022, https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/Events/20220331_AI4L/EN_IT_Law_2022_Guide-AI4L_web.pdf, 20-21.

ста од стране правника из нетекстуалних података у правне текстове.⁵ Другу категорију представљају алати за анализу докумената као што су уговори, поднесци или други судски документи, извештаји и сл.. Ови алати могу вршити класификацију докумената према различитим карактеристикама, могу проналазити информације у вези са садржајем документа, нпр. проналажење одређене клаузуле у уговору.⁶ Постоје алати који омогућују претраживање текста, анализу судске праксе и законодавства. Сви такви алати правне аналитике „зависе од једног важног предуслова: довољне количине правних текстова у електронском формату доступних за анализу, укључујући законске прописе или судску праксу.“⁷ На основу историјских података који већ постоје у базама, такви алати засновани на вештачкој интелигенцији могу правити процене, прогнозе и предвиђања, на пример „Колико година затворске казне ће особа вероватно добити на основу такве и такве изјаве о чињеницама? Или који је вероватни износ одштете који ће особи повређеној на овај начин бити додељен, и да ли би требало да прихвати понуду осигуравајуће компаније за Х евра?“⁸ Овакви алати тзв. „предиктивне правде“, могу бити од значајне користи за правнике.⁹ Вештачка интелигенција такође утиче и на комуникацију правника, посебно адвоката са странкама. Четботови као системи за дијалог могу бити интегрисани на веб страници фирме или на контакт тачки адвоката на друштвеним мрежама или платформама за размену порука.¹⁰ У погледу пословања правника, алати вештачке интелигенције такође могу бити од велике користи приликом обављања административних послова, скраћујући време потребно за обраду података, селекцију, заказивање термина и сл., а такође и смањују потребу за запошљавањем већег броја административног особља. Поред алата који су прилагођени правној професији, правници користе и алате вештачке интелигенције који су намењени за ширу употребу, као што је ChatGPT.

⁵ Ibid., 21.

⁶ Ibid., 24-25. Marco Lippi et al., *CLAUDETTE: An automated detector of potentially unfair clauses in online terms of service*, version 2, arXiv, 2018, <https://doi.org/10.48550/ARXIV.1805.01217>.

⁷ Homoki, "Guide on the use of artificial intelligence-based tools by lawyers and law firms in the EU," p. 28.

⁸ Ibid., 29.

⁹ Ibid., 29. Joe Collenette et al., "Explainable AI tools for legal reasoning about cases: A Study on the European Court of Human Rights," *Artificial Intelligence* 317 (April 2023): 103861, doi.org/10.1016/j.artint.2023.103861.

¹⁰ Homoki, "Guide on the use of artificial intelligence-based tools by lawyers and law firms in the EU," 34.

Поставља се питање колико су заиста правници спремни да прихвате модерне технологије и да се поуздају у њих. Анкета која је Томсон Ројтерс спровео међу правницима током 2025. године говори у прилог све већем окретању правника ка модерним технологијама, посебно алатима заснованим на вештачкој интелигенцији које могу употребити у пракси. Међу 2,275 професионалаца из различитих држава (Сједињених Америчких Држава, Аустралије, Новог Зеланда, Уједињеног Краљевства, Канаде, Латинске Америке, држава континенталне Европе, Азије, Африке и Блиског истока) који су учествовали у анкети, „77% користи алате засноване на вештачкој интелигенцији за преглед докумената, 74% користи вештачку интелигенцију за правна истраживања, 74% за резимирање докумената, а 59% га користи за израду поднесака или меморандума.“¹¹

У Србији и Босни и Херцеговини за сада не постоје слична истраживања која би указала колико правници у пракси премњују алате засноване на вештачкој интелигенцији. Проблем са применом алата вештачке интелигенције у пракси правника је што инострани алати нису обучени за рад са правним изворима у Србији и Босни и Херцеговини, тако да правници на овим просторима могу користити опште алате и четботове, али је њихов учинак за потребе правне праксе ограничен.¹² Имајући у виду наведено, поједини стартапови су започели развој прилагођених четботова са вештачком интелигенцијом за област права, а постоје и платформе са интегрисаним правним базама података.¹³ Поједине веће адвокатске канцеларије су интегрисале прилагођене правне асистенте базиране на вештачкој интелигенцији.¹⁴

Употреба алата вештачке интелигенције у правосуђу такође има значајан потенцијал, али њихова примена није распрострањена у мери у којој је то случај у пракси адвоката и других правника. Потенцијали примене вештачке интелигенције у овом домену се огледају у могућности алата вештачке интелигенције да сумирају велику количину текста, да организују велику количину информација и података у складу са смерницама, као и да пронађу специфичне информације у обимним текстовима, да припреме нацрте различитих докумената, да унапреде спровођење правног истраживања, а могу бити од изузетног значаја и

11 Marjorie Richter J.D., *How AI is transforming the legal profession*, 2025, <https://legal.thomsonreuters.com/blog/how-ai-is-transforming-the-legal-profession/#heading-1>.

12 Gordana Ignjatović, "AI technologies in legal education: milestones and signposts for AI integration," *Zbornik radova Pravnog fakulteta Nis* 64, no. 104 (2025): 283–312, <https://doi.org/10.5937/zrpf1-56986.298>.

13 Ibid.

14 Ibid.

за административне послове у судовима.¹⁵ Постоје процене да би примена вештачке интелигенције у судским потупцима могла значајно да утиче на ефикасност правосуђа¹⁶ и да омогући грађанима бољи приступ правди, посебно особама са инвалидитетом.¹⁷ Вештачка интелигенције може бити употребљена у различитим судским поступцима и за различите сврхе, као што је на пример за идентификовање осумњичених, за криминалистичку аналитику „ради профилисања непознатих учинилаца кривичног дела, на темељу анализе свих релевантних података, попут карактеристика начина извршења кривичног дела, особина жртве, обележја места догађаја итд.“, може бити употребљена „као инструмент за утврђивање одређених криминалистички/кривичнопроцесно/кривичноправно релевантних чињеница које се тичу конкретних кривичних дела, као када се на такав начин прелиминарно утврђује оригиналност/аутентичност потписа, постојање одређених облика фалсификата и сл.“¹⁸ Такође, вештачка интелигенција може служити и као средство приликом вештачења, а може бити употребљена и „приликом процене опасности од бекства или опасности од поновног извршења кривичног дела“¹⁹ уз помоћ примене „алгоритама за оцену ризика.“²⁰

Из наведених примера можемо закључити да вештачка интелигенција може имати значајну улогу у решавању правних спорова. Поставља се питање колико су за сада судови у Србији и Босни и Херцеговини спремни за примену нових технологија заснованих на вештачкој интелигенцији. Тренутно је актуелно разматрање могућности примене вештачке интелигенције у Босни и Херцеговини за хармонизацију судске праксе, при чему је неопходно даље развити механизме за „евиденцију,

15 Conference of State Court Administrators and National Center for State Courts, “Artificial Intelligence: Guidance for Use of AI and Generative AI in Courts,” 2024, <https://www.ncsc.org/sites/default/files/media/document/AI-Courts-NCSC-AI-guidelines-for-courts.pdf>. Court of Justice of the European Union, “Artificial Intelligence Strategy,” 2023, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-11/cjeu_ai_strategy.pdf

16 Zichun Xu, “Human judges in the era of artificial intelligence: challenges and opportunities,” *Applied Artificial Intelligence* 36, no. 1 (2022): 2013652, <https://doi.org/10.1080/08839514.2021.2013652>.

17 Court of Justice of the European Union, “Artificial Intelligence Strategy,” 14.

18 Milan Škulić. “Veštačka inteligencija u funkciji ekspertiza i kao predmet veštačenja u krivičnom postupku.” *Veštačenje u kaznenim postupcima*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 2025.10.

19 Ibid., 11.

20 Ивана Миљуш, “Алгоритми за оцену ризика са елементима вештачке интелигенције у кривичном поступку,” ин 37. *Сусрети Копаничке школе природног права Слободан Перовић: „Право на правду – изазови савременог доба“*, Том 1. (Копаничка школа природног права – Слободан Перовић, 2024). п . 449.

претрагу и анализу судских ставова и одлука.“²¹ У том смислу, било би од значаја развити посебан алат заснован на вештачкој интелигенцији који би био прилагођен „за заштиту и уклањање личних података у свјетлу успостављеног босанско-херцеговачког система објављивања судских одлука.“²² Ово је само један аспект употребе вештачке интелигенције за потребе судова али и обраде случајева из судске праксе што може бити од великог значаја и адвокатима у њиховој пракси.

3. ИЗАЗОВИ УПОТРЕБЕ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У ПРАВНОЈ ПРАКСИ

Употреба вештачке интелигенције у правној пракси доноси значајне предности у погледу ефикасности, анализе великих количина података и аутоматизације рутинских задатака. Међутим, приликом имплементације ових технологија постоји низ изазова који се тичу правне сигурности, етике и одговорности. Поставља се и питање поузданости и транспарентности, с обзиром да многи алати засновани на вештачкој интелигенцији користе алгоритме који су затворени, тако да је некада тешко утврдити на који начин се долазе до одређеног закључка. Овај проблем је познати и као „проблем црне кутије или ефекат црне кутије“ и односи се на начин функционисања аутономног система вештачке интелигенције који људи не разумеју.²³ Управо нетранспарентност у погледу доношења закључака може представљати проблем и приликом употребе вештачке интелигенције у правној пракси. Када је у питању њена примена у правосуђу, истраживања показују да она „има потенцијал да правне поступке учини ефикаснијим и доступнијим“ али и отвара многа питања, „покреће озбиљне разлоге за забринутост у вези са предрасудама и дискриминацијом“.²⁴ Један од извора пристрасности система вештачке интелигенције је „прекомерна заступљеност одређених група у пода-

21 КопиштењеКориштење вјештачке интелигенције у хармонизацији судске праксе, 2025, <https://pravosudje.ba/vstvfo/E/117/article/152477>.

22 Ibid.

23 Vasiliki Papadouli, "Transparency in Artificial Intelligence: A legal perspective," *Journal of Ethics and Legal Technologies* 4, no. 05/2022 (2022): 25–40, <https://doi.org/10.14658/pupj-JELT-2022-1-3>. p. 27; Keng Siau and Weiyu Wang, "Artificial Intelligence (AI) Ethics: Ethics of AI and Ethical AI," *Journal of Database Management* 31, no. 2 (2020): 74–87, <https://doi.org/10.4018/JDM.2020040105>.79.

24 Marina Matić-Bošković, "Impact of artificial intelligence on practicing judicial professions," *Socioloski pregled* 58, no. 3 (2024): 481–99, <https://doi.org/10.5937/socpreg58-51385>.

цима који се користе за обуку или рад вештачке интелигенције²⁵, што може представљати проблем приликом употребе вештачке интелигенције у судским поступцима. Такође употреба вештачке интелигенције у правосудном систему отвара о бројна етичка питања као што је питање о улози машина у процесу доношења одлука и њеном утицају на животе људи.²⁶ Примена алата заснованих на вештачкој интелигенцији у правној пракси отвара и питање заштите приватности. Њихова употреба често захтева приступ поверљивим правним документима и осетљивим информацијама о странкама у поступку. Системи засновани на вештачкој интелигенцији могу бити подложни сајбер нападима, што може угрозити осетљиве податке и угрозити приватност појединаца укључених у судске поступке.²⁷ Због тога је обезбеђивање адекватних механизма за заштиту података и спречавање неовлашћеног приступа од суштинског значаја за поштовање прописа о приватности и за очување професионалне тајне.²⁸ У оквиру Водича о коришћењу алата заснованих на вештачкој интелигенцији од стране адвоката и адвокатских канцеларија у Европској Унији, истакнуто је да „промене у технологији могу утицати на то која се питања постављају адвокатима и које одговоре адвокати треба да дају, али оне такође могу променити начин на који адвокати обављају своју правну праксу.“²⁹ Испуњење захтева да адвокати компетентно обављају посао може бити доведено у питање уколико под утицајем нових технологија адвокатске канцеларије почну да претримају знатно више предмета него што је то раније био случај, што се може одразити на однос према странкама и квалитет пружања услуга. Употреба алата заснованих на вештачкој интелигенцији омогућује смањење трошкова, мањи утрошак времена приликом претраживања база података, креирања докумената, комуникације са странкама и сл. али при томе треба водити рачуна да квалитет услуга не буде умањен.³⁰ Такође је потребно да адвокати буду независни у вршењу своје професије, а превелико ослањање на алате вештачке интелигенције може утицати на њихову независност. Поред тога превелико поверење у ала-

25 Matic-Bošković, “Impact of artificial intelligence on practicing judicial professions”.

26 Court of Justice of the European Union, “Artificial Intelligence Strategy”, 2023, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-11/cjeu_ai_strategy.pdf. str. 17.

27 Ibid.

28 Irene Pietropaoli, “Use of artificial intelligence in legal practice,” British Institute of International and Comparative Law, 2023, https://www.biicl.org/documents/170_use_of_artificial_intelligence_in_legal_practice_final.pdf, 11.

29 Homoki, “Guide on the use of artificial intelligence-based tools by lawyers and law firms in the EU”, 49.

30 Ibid., 50.

те вештачке интелигенције, без накнадне провере података од стране адвоката, се може негативно одразити како на њих тако и на клијенте посебно када су у питању непрецизни или лажни подаци добијени од стране вештачке интелигенције. Управо о томе ће бити речи у наредном одељку.

3 .1. Ризици употребе ChatGPT-а од стране правника – примери из судске праксе

Од увођења ChatGPT-а крајем 2022. године ³¹ до данас број корисника овог четбота заснованог на вештачкој интелигенцији је сваког дана у порасту. Иако он није прилагођен за професионалну употребу од стране правника, њима се припадници правне професије, посебно адвокати, служе у својој пракси. Међутим, поуздање у податке добијене од стране ChatGPT-а без њихове накнадне провере може бити веома ризично, о чему сведоче и случајеви из судске праксе.

Случај из 2023. године *Роберто Мата против Avianca, Inc.* пред Савезним судом САД за јужни дистрикт Њујорка, управо указује на ризике потпуног поуздања у податке добијене од стране ChatGPT-а. Роберто Мата је 2022. године поднео тужбу против Avianca, Inc. тврдећи да је повређен када су га метална колица за сервирање ударила у колено током ноћног лета из Салвадора ка аеродрому ЈФК у Њујорку. Avianca, као тужена страна је поднела захтев за одбацивање тужбе тврдећи да је тужба застарела на основу Монреалске конвенције (Конвенција о уједињењу одређених правила за међународни ваздушни превоз). Према Конвенцији, „[п]раво на одштету престаје да важи ако се тужба не поднесе у року од две године, рачунајући од датума доласка на одредиште, или од датума када је авион требало да стигне, или од датума када је превоз завршен.“ ³² У тужби је наведено да се несрећа догодила између 23:00 и 01:00 27. августа 2019. године. Под претпоставком да је Матин лет стигао на аеродром ЈФК у јутарњим сатима 28. августа 2019. године, његов захтев за новчану одштету је застарео 28. августа 2021. године, а туж-

31 The European Bars Federation, New Technologies Commission, “European Lawyers in the Era of ChatGPT,” The European Bars Federation, 2023, <https://www.fbe.org/wp-content/uploads/2023/06/European-lawyers-in-the-era-of-ChatGPT-FBE-Guidelines-on-how-lawyers-should-take-advantage-of-the-opportunities-offered-by-large-language-models-and-gene-kopia.pdf>.

32 “Convention for the unification of certain rules for international carriage by air (the Montreal Convention),” Official Journal of the European Communities, OJ L 194, 18.7.2001., 2001. art. 35.

ба је поднета тек у фебруару 2022. године.³³ Противећи се наведеном Мата је захтевао да се на његов случај примени државни закон Њујорка који предвиђа трогодишњи рок за тужбе због немара. Међутим, суд је одбацио аргумент да државно право о деликтној одговорности може заменити или надмашити Монреалску конвенцију. Мата је такође захтевао да се рок продужи због тога што је Avianca била у стечају када је он поднео своју ранију тужбу против Авианке 28. јула 2020. те је због тога аутоматски обустављен поступак према Закону о банкроту, а компанија је изашла из стечаја тек 31. јануара 2022. године, па је због тога тужба обновљена 2. фебруара 2022. године.³⁴ У изјави којом се правно оспорава предлог друге стране у поступку (Affirmation in Opposition) адвокати Роберта Мате су цитирали судске пресуде за које је било написано да су објављене у званичној збирци пресуда америчких апелационих судова „Federal Reporter,” збирци пресуда федералних окружних судова „Federal Supplement “ и онлајн бази података за правно истраживање „Westlaw.”³⁵ Изнад потписа адвоката LoDuke, у потврди опозиције се наводи: „Изјављујем под казном кривоклетства да је горе наведено истинито и тачно.” Међутим, иако је LoDuka поднео и потписао изјаву, њу је у ствари саставио његов дугогодишњи колега адвокат Schwartz (Шварц). Пре потписивања LoDuka је прочитао изјаву, али није проверавао цитиране случајеве из судске праксе. Авианкин адвокат је поднео меморандум са одговором у коме је наведено да није пронађена већина судске праксе на коју се тужилац позива (седам наводних одлука из судске праксе), а случајеве који су пронађени не потврђују тврдње за које су наведене.³⁶ Упркос озбиљној природи Авијанкиних навода, тужилац није покушао да повуче потврду/изјаву или да пружи било какво објашњење суду како је могуће да случај наводно објављен у „Federal Reporter“ или „Federal Supplement“ није могао бити пронађен. Суд је спровео и сопствену претрагу за наведене случајеве, али није успео да их пронађе. Како је касније откривено, адвокат Шварц је користио ChatGPT, који је измислио наведене случајеве. На саслушању је сведочио да је, када је прегледао одговор, „радио под погрешном перцепцијом да ова веб страница [тј. ChatGPT] не може сама измишљати случајеве.” Изјавио је: „Једностав-

33 *Mata v. Avianca, Inc.*, No. 1:2022cv01461 (United States District Court Southern District of New York June 22, 2023), <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/new-york/nysdce/1:2022cv01461/575368/55/.368/55/>.

34 *Mata v. Avianca, Inc.*, No. 1:2022cv01461.

35 “*MATA v. AVIANCA INC.* United States District Court, S.D. New York,” FindLaw, 2023, https://caselaw.findlaw.com/court/us-dis-crt-sd-new-yor/2335142.html#footnote_2.

36 Ibid.

но нисам мислио да би случај могао бити измишљен, тако да га нисам посматрао из те перспективе. Моја реакција је била да ChatGPT негде проналази тај случај. Можда није објављен. Можда је поднета жалба. Можда је приступ тешко добити. Једноставно никада нисам мислио да би могао бити измишљен.“³⁷ Суд је закључио да је ЛоДука поступао са субјективном лошом вером кршећи Правило 11 Федералних правила грађанског судског поступка које се односи на потписивање поднесака, захтева и других докумената, представке суду и санкције.³⁸ „ЛоДука је прекршио Правило 11 тиме што није прочитао ниједан случај наведен у својој Потврди у приговору од 1. марта и није предузео никакве друге кораке самостално да провери да ли је било који аспект правних тврдњи оправдан важећим законом. ... потписивање и подношење те потврде након што није извршено „испитивање“ био је чин субјективне лоше вере. То је посебно тачно зато што је знао за Шварцово непознавање савезног закона, Монтреалске конвенције и обуставе банкрутства, као и за ограничења истраживачких алата које је ставила на располагање адвокатска канцеларија са којом су он и Шварц били повезани.“³⁹ Прекршио је наведено правило и тиме што се заклео у истинитост изјаве без икаквог основа за то. Суд је закључио да „иако неадекватна истрага можда не указује на лошу веру, одсуство било какве истраге подржава налаз лоше вере.“ Поред тога, суд је открио и неистине у погледу захтева за продужење рока за достављање изјаве због одласка на годишњи одмор. Закључено је и да је Шварц такође прекршио Правило 11, уз наводе да „субјективну лошу веру господина Шварца додатно поткрепљује неистинита тврдња да је ChatGPT био само „додатак“ његовом истраживању, његови супротстављени искази о његовим упитима упућеним ChatGPT-у о томе да ли је „Варгезе“ „стваран“ случај, и неоткривање ослањања на ChatGpt у изјави под заклетвом.“⁴⁰ Суд је утврдио да је „адвокатска канцеларија Левидуо солидарно одговорна за кршења Правила 11(6)(2) од стране г. ЛоДуке и г. Шварца.“ Такође је утврђено да они нису имали историју дисциплинских прекршаја и да је мала вероватноћа да ће поновити радње из овог случаја. Суд је наложио да у року од 14 дана „упуте писмо тужиоцу Роберту Мати, уз прилагање Мишљења и Налога суда, као и транскрипт рочишта од 8. јуна 2023. и копију Потврде од 25. априла, укључујући њене доказе.“ Поред тога треба да упуте и поје-

37 Ibid.

38 Вид. “Federal Rules of Civil Procedure,” U.S. Government Publishing Office, 2023, https://www.uscourts.gov/sites/default/files/federal_rules_of_civil_procedure_december_1_2022_0.pdf.

39 “MATA v. AVIANCA INC, United States District Court, S.D. New York”.

40 Ibid.

диначна писма „адресирана на сваког судију лажно идентификованог као аутор лажних мишљења/случајева „Варгезе“, „Шабун“, „Петерсен“, „Мартинез“, „Дурден“ и „Милер“, уз прилагање претходно наведених докумената, а посебно „копију Потврде од 25. априла, укључујући лажно „мишљење“ које се приписује судији примаоцу.“ Одређена је и солидарна казна од 5.000 долара.⁴¹ Поред тога разматрана је и могућност санкције у виду обавезног додатног образовања у вези са употребом вештачке интелигенције, али је суд од тога одустао пошто је адвокатска канцеларија Леvidoу „организовала да спољни адвокат спроведе обавезни програм континуиране правне едукације о технолошкој компетенцији и програмима вештачке интелигенције.“⁴²

Претходно анализирани случај из судске праксе сведочи о неопходности упознавања правника са ризицима које са собом носи употреба алата вештачке интелигенције. Потпуно поуздање у резултате добијене од стране ChatGPT-а је веома ризично, као што се може видети из случаја *Роберто Мата против Avianca. INC.* Суд је у овом случају закључио да је одговорност на адвокатима тужиоца и да је њихова дужност била да провере тачност свих података наведених у поднесцима. Дакле употреба вештачке интелигенције и поуздање у њу не ослобађа правнике од одговорности. Међутим, управо је питање одговорности једно од кључних у ери рапидног развоја и употребе алата заснованих на вештачкој интелигенцији. Поред тога јасна и прецизна правила коришћења оваквих алата од стране правника у већини држава изостају, што представља значајан проблем.

4. РЕГУЛАТОРНИ ОКВИР ПРИМЕНЕ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ ОД СТРАНЕ ПРАВНИКА

Употреба вештачке интелигенције је до скоро била нерегулисани простор који се рапидно развија. Европска унија је Акт о вештачкој интелигенцији,⁴³ као прву свеобухватну уредбу у овој области донела тек 2024. године, чиме је успостављен регулаторни оквир који има за

41 Адвокат може бити обавезан да плати новчану казну, или, речима Правила 11, „казну“, ради унапређења интереса одвраћања, а не као казну или надокнаду (“MATA v. AVIANCA INC.m United States District Court, S.D. New York”)

42 Ibid.

43 “Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 Laying down Harmonised Rules on Artificial Intelligence and Amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU)

циљ да обезбеди сигурну примену ових технологија у различитим секторима. Србија и Босна и Херцеговина још увек немају посебне законе којима се регулише вештачка интелигенција. У Србији је прва Стратегија развоја вештачке интелигенције усвојена 2019. године, за период 2020-2025. Након тога је у јануару 2025. године усвојена *Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2025–2030. година*. Један од циљева стратегије је да „обезбеди јасан и ефикасан институционални и правни оквир доношењем посебног закона који ће регулисати примену вештачке интелигенције, којим се омогућава њена сигурна, безбедна и поуздана примена усклађена са међународним стандардима и креирају услови за подстицање иновација.“⁴⁴ Дакле, доношење закона тек предстоји. Управо је недостатак правне регулативе у овој области оно што представља додатни ризик приликом употребе алата заснованих на вештачкој интелигенцији. Пре свега, у Србији и Босни и Херцеговини недостају јасне националне смернице за употребу вештачке интелигенције у правној пракси и законодавни оквир специфичан за ову сферу. Имајући у виду ризике које са собом носи развој и употреба система вештачке интелигенције, у Србији су 2023. године донете *Етичке смернице за развој, примену и употребу поуздане и одговорне вештачке интелигенције*. Међутим, оне чине део такозваног меког права (софт лав) и нису обавезујуће, већ представљају препоруке, које уколико се поштују могу имати утицај на праксу. У оквиру Етичких смерница је утврђено у којим областима се системи вештачке интелигенције сматрају високоризичним системима.⁴⁵ То су, између осталог, системи који се могу користити у правосудју, посебно они који су намењени „за помоћ правосудним органима у анализи и тумачењу околности, чињеница, и правних норми, а у циљу примене одговарајућих правних норми на конкретан скуп околности, чињеница;“ док су посебно издвојени као високоризични системи вештачке интелигенције који се могу употребљавати у вези са кривичним гоњењем.⁴⁶ Међутим, иако

2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act),” Official Journal of the European Union 2024/1689, December 7, 2024.

44 “Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2025–2030. година”, “Службени гласник РС”, бр. 5 од 17. јануара 2025.

45 “Високоризични систем је Систем који има тенденцију да непосредно или посредно крши принципе и услове утврђене Смерницама, али не нужно да то и чини.” “Етичке смернице за развој, примену и употребу поуздане и одговорне вештачке интелигенције”, “Службени гласник РС”, бр. 23/2023, 7.

46 “нарочито обухвата системе намењене органима кривичног гоњења који врше процену ризика појединача за извршење или поновно извршење кривичних дела на основу особина, карактеристика или претходног криминалног понашања; системе који би се користили као

помињу ризике употребе вештачке интелигенције у правосудном систему, Етичке смернице су прилично опште. За јасну, прецизну и конкретну примену вештачке интелигенције од стране правника у пракси, потребна су детаљнија усмерења, посебно прилагођена правним професијама.

Услед недостатка регулаторног оквира за примену вештачке интелигенције у правној пракси у већини држава, адвокатске коморе и асосијације/удружења адвоката су пре неколико година почеле да доносе смернице за употребу вештачке интелигенције. То је 2024. године учинила и Међународна унија адвоката доношењем Смерница за употребу система вештачке интелигенције од стране адвоката. Адвокатска комора Србије у то време није имала своје смернице у погледу употребе вештачке интелигенције, тако да је у децембру 2024. године Уравни одбор Адвокатске коморе Србије усвојио смернице Међународне уније адвоката. На самом почетку документа се наводи да се смернице „односе на све адвокате који користе вештачку интелигенцију у бављењу адвокатуром, независно од земље“, а предност се даје националним прописима у случају неслагања са смерницама. Већ на самом почетку је наглашено да вештачка интелигенција адвокатима пружа значајне могућности, али да истовремено са собом носи и ризике. Због тога је у оквиру смерница наведено која знања адвокати треба да поседују пре него што се упусте у коришћење вештачке интелигенције у својој пракси. То су пре свега „довољно и одговарајуће знање о (и) систему који намеравају да користе; (ии) изворима података коришћених у обуци датог система; (иии) томе како ће се сваки податак који корисник уноси у систем употребљавати у будућности (нпр. да ли развојни програмер ВИ може задржати те податке и користити их за обучавање модела ВИ тог програмера); и (ив) поузданости излаза и ризику од халуцинација (нетачних излаза), како би могли да разумеју ограничења система и били свесни повезаних ризика и правних импликација.“⁴⁷ Дакле, листа је прилично детаљна и захтева заиста добро разумевање система вештачке интелигенције. Ризици употребе вештачке интелигенције од стране адвоката су повезани пре

полиграфска средства или средства за откривање емоционалног стања појединца; системе који би се користили за оцену веродостојности доказа током предистражног, истражног и судског поступка; системе који би се користили за процену појединца; системе намењене за аналитику кривичних дела који се односе на појединце и који омогућавају претраживање сложених повезаних и неповезаних великих скупова података из различитих извора или у различитим форматима с циљем уочавања непознатих узорака у подацима или скривених веза међу подацима.” “Етичке смернице за развој, примену и употребу поуздане и одговорне вештачке интелигенције,” “Службени гласник РС”, бр. 23/2023, 8-9.

47 Међународна унија адвоката (MUA), “Смернице MUA за употребу система вештачке интелигенције од стране адвоката,” 2024. таčka 2.

свега са очувањем адвокатске тајне, поверљивости комуникације, приватности и заштите података. Због тога су у смерницама дата упутства на који начин адвокати треба да поступају приликом употребе вештачке интелигенције као би се избегли или смањили наведени ризици. Адвокати треба да „(и) увек прегледају услове и одредбе изабраног система ВИ да утврде како ће исти користити информације које се у њега уносе; (ии) када год је то могуће, одлучују се за системе ВИ који не задржавају информације које уноси адвокат или за системе који те информације задржавају и употребљавају само у корист корисника и који такве информације неће делити са другима; (иии) када год није могуће испунити услове из (ии), анонимизирају све податке и информације којима се на било који начин могу идентификовати клијенти и/или конкретни предмети; и (ив) у сваком случају избегавају дељење посебно осетљивих информација са системима ВИ, попут података о здравственом стању, лозинки, пословних тајни итд.“⁴⁸ Сви ови поступци би требало да заштите клијенте и њихове личне податке. У случају да се подаци клијента користе за обучавање система вештачке интелигенције, клијент о томе мора бити обавештен, а његов пристанак је неопходан за употребу информација у наведене сврхе. Поред тога, адвокати у односу са клијентима треба да буду транспарентни, што у складу са смерницама значи да треба да их обавесте „о томе да употребљавају системе ВИ, о циљевима те употребе, као и о предузетим мерама предострожности“, али без обзира на то треба да „стратегију сваког предмета који преузму на себе за своје клијенте и њену имплементацију одређују и спроводе они сами, а не ВИ, подразумевајући да се професионално просуђивање не може делегирати ВИ.“⁴⁹ Транспарентност у комуникацији се односи и на употребу „конверзационих ботова који одговарају на општа питања која постављају стварни или потенцијални клијенти у вези са адвокатом/адвокатском канцеларијом или пружањем правне помоћи,“ у таквим случајевима „адвокати треба јасно да дају до знања клијентима да не комуницирају са људским бићем, већ са системом ВИ.“⁵⁰ Поред тога, транспарентност у погледу употребе алата вештачке интелигенције треба да постоји и у комуникацији са другим адвокатима и трећим лицима. С обзиром да употреба вештачке интелигенције може бити од знатне помоћи адвокатима, о чему је било речи у одељку 2. овог поглавља, може се чинити да она отвара и шире могућности у погледу обима посла и врсте пред-

48 Ibid. таčka 3.

49 Ibid. таčka 5.

50 Ibid. таčka 11.

мета које адвокати прихватају, посебно у односу на претходну праксу и области експертизе. Управо због тога што се ослањањем на алате вештачке интелигенције адвокати могу охрабрити да прихвате предмете који превазилазе области њихове експертизе, у смерницама је наведено да су адвокати „дужни да прихватају само оне ангажмане које могу да изврше компетентно“ и да због тога „не треба да користе ВИ за савете о правним темама о којима не поседују адекватно знање или стручност, и такође морају поштовати сва друга важећа правила професионалне етике.“⁵¹ Имајући у виду ризике које са собом носи употреба алата вештачке интелигенције „адвокати су увек дужни да верификују (и) да сваки закон, судска пракса или правна литература које идентификује ВИ заправо постоје и исправно су наведени; и (ии) да је сваки садржај који идентификује или произведе ВИ или који се произведе уз помоћ ВИ исправан, тачан, свеобухватан и применљив на стварни скуп чињеница о релевантном, конкретном предмету о ком је реч, као и да поштује важеће законе и правила професионалног понашања, како би се предупредиле грешке, халуцинације или кршење закона.“⁵² Ова одреба је од изузетног значаја, посебно имајући у виду претходно анализирани пример из судске праксе *Роберто Мата против Авианца*. Овакве провере од стране адвоката би требало свакако да се подразумевају с обзиром да је и у смерницама предвиђено да „адвокати јесу и остају у потпуности и једини одговорни за све одлуке које донесу, активности које спроведу или садржаје које објаве, а које је креирала ВИ или који су засновани на истраживању, предлозима или предвиђањима од стране ВИ или су настали уз помоћ ВИ.“⁵³ На крају смерница је наглашено да адвокати треба да буду свесни да „употреба сваког система ВИ носи – без ограничења – ризик од повреде права интелектуалне својине, објављивања пословних тајни, повреде права на приватност и заштиту података, као и повреде правила, прописа и/или закона који се односе на клевету, дискриминацију и инсајдерско трговање.“⁵⁴ Поред тога, адвокати треба да воде рачуна и о заштити људских права, с обзиром на то да употреба вештачке интелигенције носи са собом и ризике од нежељених последица. Имајући у виду да је претходно наведене Смернице за употребу система вештачке интелигенције од стране адвоката усвојила Адвокатска комора Србије, очекује се да адвокати у својој пракси делују у складу

51 Ibid. tačka 4.

52 Ibid. tačka 8.

53 Ibid. tačka 7.

54 Ibid. tačka 12.

са њима. У Босни и Херцеговини Адвокатска комора Републике Српске и Адвокатска комора Федерације Босне и Херцеговине до сада нису донеле смернице у погледу употребе вештачке интелигенције од стране адвоката, тако да би прихватање наведених смерница Међународне уније адвоката, по угледу на Србију могло бити једно од решења. Поред тога постоје примери смерница за употребу вештачке интелигенције у адвокатури које су донеле и друге организације, тако да и оне могу потенцијално бити прихваћене у Босни и Херцеговини, или могу служити као пример за изразу сопствених смерница у овом домену.

Савет адвокатских комора и адвокатских друштава Европе (Council of Bars and Law Societies of Europe) и Европска фондација адвоката (European Lawyers Foundation) су 2022. године донели Водич о коришћењу алата заснованих на вештачкој интелигенцији од стране адвоката и адвокатских канцеларија у Европској унији. У оквиру њега је објашњена основна терминологија из домена вештачке интелигенције, указано је на предности њене употребе, објашњене су категорије алата заснованих на вештачкој интелигенцији који могу служити адвокатима, а посебно су истакнути ризици њихове употребе и како адвокати треба да поступају уколико их користе.⁵⁵

Европска федерација адвокатских комора је 2023. године донела Смернице о томе како адвокати треба да искористе могућности које нуде велики језички модели и генеративна вештачка интелигенција, под називом Европски адвокати у ери ChatGPT-а. Укупно је дато седам смерница. Прва се односи на разумевање генеративне вештачке интелигенције. Неопходно је да се адвокати упознају са њеним могућностима, начином функционисања, ризицима које са собом носи, посебно у погледу измишљених и нетачних информација.⁵⁶ Друга се односи на разумевање ограничења и контекста. Генеративна вештачка интелигенција може побољшати правне процесе и понудити ефикаснија решења, али резултате увек треба узети са резервом с обзиром на ограничења ових технологија и могућности давања нетачних информација. Посебно је истакнуто „Запамтите да GenAI системи који служе разговору, на пример, нису нужно погодни за друге примене, укључујући правне примене. Увек проверите излаз који генерише систем.“⁵⁷ Трећа смерница се односи на придржавање простојећих правила која се односе на ко-

55 Homoki, “Guide on the use of artificial intelligence-based tools by lawyers and law firms in the EU.”

56 The European Bars Federation, New Technologies Commission, “European Lawyers in the Era of ChatGPT.”

57 Ibid. str. 7.

ришћење вештачке интелигенције, што за адвокате у Европској унији значи да треба да се придржавају Акта о вештачкој интелигенцији, али и националних прописа и смерница које су донеле адвокатске коморе у њиховој земљи, иако можда нису правно обавезујуће. „Адвокати би такође требало темељно да прегледају услове коришћења услуга које пружају добављачи GenAI како би осигурали усклађеност са етичким и правним стандардима.“⁵⁸ Четврта смерница се односи на допуну правне експертизе, односно да вештачка интелигенција треба да допуни правне компетенције адвоката, а не да их замени. Алати засновани на вештачкој интелигенцији треба да поједноставе процесе рада у адвокатској канцеларији и омогуће већу ефикасност, али то не значи да треба да замене стручност, правну анализу, расуђивање адвоката и доношење одлука од стране људи. Потребно је да адвокати буду опрезни, да независно провере резултате добијене путем вештачке интелигенције кроз професионалну проверу, процену и истраживање.⁵⁹ Пета смерница се односи на очување адвокатске тајне приликом коришћења вештачке интелигенције. Неопходно је да адвокати предузму одговарајуће мере безбедности како би заштитили осетљиве податке, поверљивост информација и комуникације са клијентом. Шеста смерница је у вези са претходном и односи се на заштиту података и приватности. Употреба вештачке интелигенције уноси нове ризике у погледу заштите података и приватности, што захтева примену додатних мера безбедности, као и проверу усклађености алата заснованих на вештачкој интелигенцији са Општом уредбом о заштити података.⁶⁰ Седма смерница се односи на информисање клијената и преузимање одговорности. Потребно је да адвокати буду транспарентни према својим клијентима у погледу коришћења вештачке интелигенције у својој пракси, уз објашњење за које сврхе користе алате засноване на вештачкој интелигенцији, које су предности и ограничења. Неопходно је да преузму одговорност за „исходе и последице коришћења генеративне вештачке интелигенције.“ На крају је дата и препорука да адвокати не користе у својој пракси генеричке конверзационе генеративне системе вештачке интелигенције који нису ни намењени за коришћење од стране правника, већ да сачекају „да се на тржишту појаве специјализовани системи дизајнирани да помогну

58 Ibid. str. 8.

59 Ibid., 9.

60 Уредба (Еу) 2016/679 Европског парламента и Савета од 27. априла 2016. о заштити физичких лица у односу на обраду података о личности, и о слободном кретању таквих података и о стављању Директиве 95/46/ЕЗ ван снаге (Општа уредба о заштити података). Ibid., 11.

адвокатима (посебно прилагођени правној сфери).⁶¹ Такође је препоручено да се у адвокатским канцеларијама заузме одговоран приступ приликом употребе вештачке интелигенције и да се осигура да све колеге поштују утврђена правила. На крају анализе ових смерница, треба додати да се оне могу односити и на Србију, с обзиром да су чланице Европске федерације адвокатских комора, Адвокатска комора Војводине и Адвокатска комора Београда, док адвокатске коморе из Босне и Херцеговине нису део ове асоцијације. Можемо закључити да су смернице Европске федерације адвокатских комора знатно концизније у поређењу са претходно анализираним смерницама Међународне унија адвоката. Оне су и прилично опште и мање детаљне, али су и чини се јасније за ширу популацију. Имајући у виду значајне ризике употребе вештачке интелигенције у пракси адвоката, одлука Адвокатске коморе Србије да усвоји знатно прецизније и детаљније смернице Међународне унија адвоката би требало да допринесе и већој правној сигурности када је у питању примена алата заснованих на вештачкој интелигенцији од стране правника.

Регулисање употребе вештачке интелигенције од стране адвоката је од великог значаја с обзиром на њихову улогу у судским поступцима. Без постојања смерница, неадекватна употреба алата вештачке интелигенције може имати и значајне последице по странке у судским поступцима. Поставља се и питање регулисања употребе вештачке интелигенције у судским поступцима од стране других учесника. У Србији и Босни и Херцеговини за сада не постоје смернице ни прописи у погледу употребе алата заснованих на вештачкој интелигенцији у судским поступцима. Једино се у оквиру претходно анализираних *Етичких смерница за развој, примену и употребу поуздане и одговорне вештачке интелигенције* у Србији наводи да се високоризичним системима вештачке интелигенције сматрају они који се користе у правосуђу и у вези са кривичним гоњењем,⁶² али осим упозорења на ризике нема више детаља у погледу начина на који они могу бити употребљени у судским поступцима. Имајући у виду рапидан развој вештачке интелигенције и његову све ширу употребу од стране правника, сматрамо да је неопходно да буду донети одговарајући правни акти који би регулисали начин употребе вештачке интелигенције од стране правосудних органа у Србији и Бос-

61 Ibid., 12.

62 Детаљније видети одељак 4. Регулаторни оквир примене вештачке интелигенције од стране правника.

ни и Херцеговини. Поред тога потребно је донети и етичке смернице у погледу употребе вештачке интелигенције у правосуђу.

Европска комисија за ефикасност правосуђа је 2018. године донела Европску етичку повељу о употреби вештачке интелигенције у правосудним системима и њиховом окружењу. У оквиру ње је идентификовано пет основних принципа: „1. Принцип поштовања основних права: осигурати да су дизајн и имплементација алата и услуга вештачке интелигенције компатибилни са основним правима; 2. Принцип недискриминације: спречити развој или интензивирање било какве дискриминације између појединаца или група појединаца; 3. Принцип квалитета и безбедности: у погледу обраде судских одлука и података, користити сертификоване изворе и нематеријалне податке са моделима разрађеним на мултидисциплинаран начин,⁶³ у безбедном технолошком окружењу; 4. Принцип транспарентности, непристрасности и правичности: учинити методе обраде података доступним и разумљивим, и омогућити екстерне ревизије; 5. Принцип „под контролом корисника“: искључити прескриптивни приступ и осигурати да су корисници информисани актери и да имају контролу над направљеним изборима.“⁶⁴ Ови принципи могу служити као основа приликом припреме етичких смерница за употребу вештачке интелигенције у правосуђу у Србији и у Босни и Херцеговини, посебно имајући у виду да је Европска комисија за ефикасност правосуђа тело Савета Европе, а да су Босна и Херцеговина и Србија чланице Савета Европе.

О значају детаљнијег регулисања употребе вештачке интелигенције у правосуђу говоре и резултати истраживања Европске комисије за ефикасност правосуђа из 2025. године, који указују на све ширу употребу алата вештачке интелигенције у овој области. У Ресурсном центру за сајбер правосуђе и вештачку интелигенцију Европске комисије за ефикасност правосуђа укупно је идентификовано „125 алата, усмерених на побољшање ефикасности и приступачности правосуђа, првенствено из

63 Мултидисциплинарни приступ подразумева да би „Дизајнери модела машинског учења требало да буду у могућности да се широко ослањају на стручност релевантних стручњака из правосудног система (судија, тужилаца, адвоката итд.) и истраживача/предавача у областима права и друштвених наука (на пример, економиста, социолога и филозофа).“ European Commission for the Efficiency of Justice, “European Ethical charter on the use of artificial intelligence in judicial systems and their environment,” European Commission for the Efficiency of Justice, Council of Europe, 2018, 10.

64 Детаљније видети: European Commission for the Efficiency of Justice, “European Ethical charter on the use of artificial intelligence in judicial systems and their environment.”

Европе.⁶⁵ Резултати истраживања показују да је употреба генеративне вештачке интелигенције у правосуђу у значајном порасту, али да је потребан надзор од стране људи и да још увек не постоје потпуно аутономни системи вештачке интелигенције који могу самостално да раде у судовима. Алати засновани на вештачкој интелигенцији су дизајнирани тако да су правницима једноставни за коришћење, а многи од њих чине део интерног система судова и нису доступни јавности. Напредни системи вештачке интелигенције омогућују предвиђање исхода у правним споровима што може користити судијама приликом доношења одлука. Подаци добијени у оквиру наведеног истраживања сведоче о дигиталној трансформацији правосуђа, као и о покушају да се путем нових технологија прошири могућност приступа правосуђу.⁶⁶ Имајући у виду значајан потенцијал који пружа вештачка интелигенција, Суд правде Европске уније је 2023. године донео Стратегију вештачке интелигенције⁶⁷ која је усмерена управо ка већој интеграцији алата заснованих на вештачкој интелигенцији у раду суда. Одлуке у погледу доношења специфичне стратегије такође говоре у прилог чињеници да су бројни правосудни органи већ започели употребу вештачке интелигенције у својој пракси, а да се још веће укључивање нових алата који би требало да помогну у ефикасности рада судова очекује у наредном периоду.

ЗАКЉУЧАК

На основу спроведеног истраживања и анализе можемо закључити да вештачка интелигенција све више утиче на различите правне професије. Коришћење алата заснованих на вештачкој интелигенцији постаје свакодневница адвоката, али и других правника. Резултати истраживања показују да примена вештачке интелигенције може допринети знатном убрзању пружања адвокатских услуга, али и рада правосудних система. Међутим, примена вештачке интелигенције са собом носи бројне ризике о којима је било речи у овом поглављу. Имајући у виду све наведено, мо-

65 European Commission for the Efficiency of Justice, “1st AIAB Report on the use of artificial intelligence (AI) in the judiciary based on the information contained in the Resource centre on Cyberjustice and AI,” European Commission for the Efficiency of Justice, Council of Europe, 2025, <https://rm.coe.int/cepej-aiab-2024-4rev5-en-first-aiab-report-2788-0938-9324-v-1/1680b49def>.

66 European Commission for the Efficiency of Justice, “1st AIAB Report on the use of artificial intelligence (AI) in the judiciary based on the information contained in the Resource centre on Cyberjustice and AI.”

67 Court of Justice of the European Union, “Artificial Intelligence Strategy”, 2023, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-11/cjeu_ai_strategy.pdf.

жемо закључити да вештачка интелигенција већ трансформише правне професије, почевши од свакодневних једноставних административних послова који се уз алате засноване на вештачкој интелигенцији обављају на знатно другачији начин у поређењу са периодом од пре неколико година, а посебно узимајући у обзир период од пре неколико деценија. Такав напредак се одражава и на број радних места. Аутоматизација највише погађа помоћно особље као што су правни асистенти, приправници и административни радници чији рад у великој мери могу заменити алати засновани на вештачкој интелигенцији. Увођење вештачке интелигенције утиче и на трансформацију начина комуникације између правника и странака у поступку. Убрзан развој омогућује и спровођење знатно комплекснијих процедура уз помоћ вештачке интелигенције које могу бити од користи правницима, као што је на пример предиктивна правда. Међутим, резултати нашег истраживања показују да правна регулатива није ишла у корак са технолошким променама у већини држава, а посебно у Босни и Херцеговини и Србији. У раду смо указали на правне празнине које постоје у овој области. Примери смерница за примену вештачке интелигенције у правној пракси анализирани у овом поглављу могу послужити као основ за припрему истих и у Босни и Херцеговини. Иако се у контексту Србије и Босне и Херцеговине чини да употреба вештачке интелигенције у области адвокатуре и правосуђа још увек није достигла ширу примену, компаративни примери из иностранства потврђују да се ови алати већ интензивно користе у правној пракси. С обзиром на значајне ризике неадекватне употребе вештачке интелигенције и потпуног поуздања у њу, потребно је деловати проактивно, доношењем адекватних правних прописа који у овој области још увек недостају у Србији и Босни и Херцеговини. На крају је веома значајно истаћи да примена вештачке интелигенције од стране правника, не значи и пребацавање одговорности, као што смо видели на примеру из судске праксе. На правницима остаје одговорност за резултате добијене употребом вештачке интелигенције. Они их морају проверити, утврдити њихову тачност, могућност поуздања и сл. Можемо закључити да алати засновани на вештачкој интелигенцији могу служити као помоћно средство правницима, а не као њихова замена. У прилог томе говори и једна од смерница Европске федерације адвоката „GenAI треба да допуни ваше правне компетенције, а не да их замени. Користите га као алат за поједностављивање процеса у вашој адвокатској канцеларији и побољшање ефикасности правних услуга. Међутим, запамтите да GenAI не би требало да замени коришћење вашег професионалног рас-

уђивања, правне анализе и стручности.⁶⁸ О томе да је људски фактор ипак незаменљив и у правосудном систему сведочи цитати из Стратегије вештачке интелигенције Суда правде Европске уније: „резултати које дају алгоритми вештачке интелигенције морају се континуирано проверавати и потребно је примењивати људско критичко размишљање. Уколико се то не чини, постоји ризик од прекомерног ослањања на резултате које даје машина без одговарајућег људског филтера.“⁶⁹ Дакле, иако вештачка интелигенција доноси значајне трансформације у начину на који се правна услуга пружа, спроводе судски поступци, људски фактор, стручност, етика и професионална процена остају незамењиви. Будућност правне професије лежи у паметној и одговорној интеграцији технологије, уз јасно дефинисане регулаторне оквире и континуирану едукацију правника.

ЛИТЕРАТУРА

- Collenette, Joe, Katie Atkinson, and Trevor Bench-Capon. “Explainable AI tools for legal reasoning about cases: a study on the European Court of Human Rights.” *Artificial Intelligence* 317 (April 2023): 103861. <https://doi.org/10.1016/j.art-int.2023.103861>.
- Conference of State Court Administrators, and National Center for State Courts. “Artificial Intelligence: Guidance for Use of AI and Generative AI in Courts.” 2024. <https://www.ncsc.org/sites/default/files/media/document/AI-Courts-NCSC-AI-guidelines-for-courts.pdf>.
- “Convention for the Unification of Certain Rules for International Carriage by Air (the Montreal Convention).” Official Journal of the European Communities, OJ L 194, 18.7.2001., 2001.
- Court of Justice of the European Union. “Artificial Intelligence Strategy.” 2023, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-11/cjeu_ai_strategy.pdf. pristupljeno: 4.9.2025.
- “Етичке смернице за развој, примену и употребу поуздане и одговорне вештачке интелигенције.” “Службени гласник РС”, бр. 23 /2023 , н.д.
- European Commission for the Efficiency of Justice. “1st AIAB Report on the Use of Artificial Intelligence (AI) in the Judiciary Based on the Information Contained in the Resource Centre on Cyberjustice and AI.” European Commission for the

68 The European Bars Federation, New Technologies Commission, “European Lawyers in the Era of ChatGPT” str. 9.

69 Court of Justice of the European Union, “Artificial Intelligence Strategy,” str. 18.

- Efficiency of Justice, Council of Europe, 2025. <https://rm.coe.int/cepej-aiab-2024-4rev5-en-first-aiab-report-2788-0938-9324-v-1/1680b49def>.
- European Commission for the Efficiency of Justice. “European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and Their Environment.” European Commission for the Efficiency of Justice, Council of Europe, 2018.
 - “Federal Rules of Civil Procedure.” U.S. Government Publishing Office, 2023. https://www.uscourts.gov/sites/default/files/federal_rules_of_civil_procedure_december_1_2022_0.pdf.
 - Homoki, Peter. “Guide on the use of artificial intelligence-based tools by lawyers and law firms in the EU.” Council of Bars and Law Societies of Europe, European Lawyers Foundation, 2022. https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/Events/20220331_AI4L/EN_IT_Law_2022_Guide-AI4L_web.pdf.
 - Ignjatović, Gordana. “AI technologies in legal education: milestones and signposts for AI Integration.” *Zbornik radova Pravnog fakulteta Nis* 64, no. 104 (2025): 283–312. <https://doi.org/10.5937/zrpf1-56986>.
 - *Кориштење вештачке интелигенције у хармонизацији судске праксе* (2025). <https://pravosudje.ba/vstvfo/E/117/article/152477>.
 - Lippi, Marco, Przemyslaw Palka, Giuseppe Contissa, et al. *CLAUDETTE: An automated detector of potentially unfair clauses in online terms of service*. Version 2. arXiv, 2018. <https://doi.org/10.48550/ARXIV.1805.01217>.
 - *Mata v. Avianca, Inc.*, No. 1:2022cv01461 (United States District Court Southern District of New York June 22, 2023). <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/new-york/nysdce/1:2022cv01461/575368/55/>.
 - “MATA v. AVIANCA INC United States District Court, S.D. New York.” FindLaw, 2023. https://caselaw.findlaw.com/court/us-dis-crt-sd-new-yor/2335142.html#footnote_2.
 - Matić-Bošković, Marina. “Impact of artificial intelligence on practicing judicial professions.” *Socioloski pregled* 58, no. 3 (2024): 481–99. <https://doi.org/10.5937/socpreg58-51385>.
 - Миљуш, Ивана. “Алгоритми за оцену ризика са елементима вештачке интелигенције у кривичном поступку.” Ин 37. *Сусрети Копаоничке школе природног права Слободан Перовић: „Право на правду – изазови савременог доба“*, Том 1. Копаоничка школа природног права – Слободан Перовић, 2024.
 - Nikolić Popadić, Sofija. “Introducing telemedicine – legal and other challenges.” In *International Scientific Conference “Challenges and perspectives of the development of legal systems in the XXI century.”* University of Banja Luka, 2022.
 - Nikolić Popadić, Sofija, and Marta Sjeničić. “The use of artificial intelligence in healthcare and medicine - legal aspects.” *Journal of Ethics and Legal Technologies* 6, no. 12/2024 (2024): 21–39. <https://doi.org/10.14658/pupj-JELT-2024-2-3>.

- Nikolić Popadić, Sofija. "Digitalization of healthcare services: the case of Germany." *Glasnik Advokatske Komore Vojvodine* 92, no. 1 (2020): 88–93. <https://doi.org/10.5937/gakv92-25688>.
- Papadouli, Vasiliki. "Transparency in Artificial Intelligence: A Legal Perspective." *Journal of Ethics and Legal Technologies* 4, no. 05/2022 (2022): 25–40. <https://doi.org/10.14658/pupj-JELT-2022-1-3>.
- Pietropaoli, Irene. "Use of artificial intelligence in legal practice." British Institute of International and Comparative Law, 2023. https://www.biicl.org/documents/170_use_of_artificial_intelligence_in_legal_practice_final.pdf.
- Milan Škulić. "Veštačka inteligencija u funkciji ekspertiza i kao predmet veštačenja u krivičnom postupku." *Veštačenje u kaznenim postupcima*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, June 2025, 9–43. <https://doi.org/10.47152/Palic2025.1>.
- "Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 Laying down Harmonised Rules on Artificial Intelligence and Amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act)." Official Journal of the European Union 2024/1689, December 7, 2024.
- Richter J.D., Marjorie. *How AI is transforming the legal profession*. 2025. <https://legal.thomsonreuters.com/blog/how-ai-is-transforming-the-legal-profession/#heading-1>.
- Russell, Stuart J., and Peter Norvig. *Artificial intelligence a modern approach*. Third Edition. Prentice Hall, 2010.
- Siau, Keng, and Weiyu Wang. "Artificial Intelligence (AI) Ethics: Ethics of AI and Ethical AI." *Journal of Database Management* 31, no. 2 (2020): 74–87. <https://doi.org/10.4018/JDM.2020040105>.
- "Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period 2025–2030. godina." "Službeni glasnik RS", br. 5 od 17. januara 2025.
- The European Bars Federation, New Technologies Commission. "European Lawyers in the Era of ChatGPT." The European Bars Federation, 2023. <https://www.fbe.org/wp-content/uploads/2023/06/European-lawyers-in-the-era-of-ChatGPT-FBE-Guidelines-on-how-lawyers-should-take-advantage-of-the-opportunities-offered-by-large-language-models-and-gene-kopia.pdf>.
- Xu, Yongjun, Xin Liu, Xin Cao, et al. "Artificial Intelligence: A Powerful Paradigm for Scientific Research." *The Innovation* 2, no. 4 (2021): 100179. <https://doi.org/10.1016/j.xinn.2021.100179>.
- Xu, Zichun. "Human judges in the era of Artificial Intelligence: Challenges and Opportunities." *Applied Artificial Intelligence* 36, no. 1 (2022): 2013652. <https://doi.org/10.1080/08839514.2021.2013652>.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

340.5:004.8

**ПРАВНИ оквир примјене вјештачке интелигенције
(помоћних технологија) у рјешавању правних
спорова у Босни и Херцеговини** : The legal framework of
the application of artificial intelligence (assistive technologies)
in the resolution of legal disputes in Bosnia and Herzegovina /
[главни и одговорни уредник Зоран Васиљевић ; уредник Игор
Милинковић]. - Бања Лука : Правни факултет Универзитета у
Бањој Луци, 2025 (Бања Лука : Графид). - [132] стр. ; 30 cm

Тираж 300. - Напомене и библиографске референце уз текст. -
Библиографија уз радове.

ISBN 978-99976-54-35-9

COBISS.RS-ID 143787521